

Kommentarer til Samelovens høringsnotat. Høringsfrist: 15.11.2021

Problemstilling

Departementet ønsker å gjøre endringer i regelverket for å legge til rette for at flere kommuner blir med i forvaltningsområdet for samisk språk. Det foreslås å dele inn det samiske forvaltningsområdet i tre kommunekategorier; språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner og bykommuner med særlig ansvar for samiske språk. Det begrunnes med å legge til rette for at flere kommuner blir med i forvaltningsområdet for samiske språk, og dermed er med på å bevare og utvikle de samiske språkene.

Drøfting

Med forslaget får Bodø og andre byer i Nordland mulighet til å søke om å få bli forvaltningskommune under kategorien bykommuner med særlig ansvar for samiske språk. Dette vil være positivt i arbeidet med å utvikle, styrke og synliggjøre samisk språk, kultur og samfunnsliv i Nordland. Duoddara Rafe jobber i dag aktivt for å styrke samisk språk, kultur og samfunnsliv generelt, man har søkelys på pitesamisk språk, kultur og samfunnsliv spesielt.

Duoddara Rafe har vært sentral i arbeide med å normere det pitesamiske språket og vi er i dag pitesamenes viktigst premissleverandør for bevaring og revitalisering av pitesamisk språk, identitet, kultur og samfunnsliv. Vår organisasjon innehar et stort faglig nettverk og er en aktiv medspiller for å synliggjøre mangfoldet av samiske språk og kultur i regionen.

For å få dette til må regelverk og insentiver endres. Duoddara Rafe støtter opp om disse endringene. Spesielt med tanke på at pitesamisk språk og kultur ikke er nemnd eksplisitt noe sted der norsk lovverk omhandler samiske språk. Det må likevel påpekes at det er et statlig ansvar å få tilrettelagt for dette, og fokuset og mulighet for å få dette gjennomført må ligge hos staten. Det erkjennes at kompetansehevingstiltak og vedvarende styrking av de minste samiske språkene krever stor innsats fra den samiske befolkningen og utdanningsinstitusjoner for å imøtekomme språkkravene.

Statusen til alle normerte samisk språk i Norge må opp. Gode rekrutteringsordninger i form av stipend og jobb etter utdanning foreslås brukt virkemidler i denne prosessen. Det støttes. Likevel legges det opptil at staten utformer et a-lag og et b-lag av den samiske befolkning. De som har rettigheter (de tre største samiske språkene) og de som ikke har rettigheter (de tre minste samiske språkene). Denne utviklingen er urovekkende og katastrofal. Vi mener at de minste samiske språkene bør få rettigheter i lovverket, der det er naturlig for språk og identiteter som i en revitaliseringsfase. Det må komme statlige virkemidler inn på dette området slik at endringene i lovverket kan oppfylles.

De fire minste språkene vi har representert i Nordland – lule-, pite-, ume- og sørsamisk – er i en kritisk situasjon. Det kreves derfor ekstra tilrettelegging for å synliggjøre og utvikle disse språkene. For at man skal bli i stand til å etterkomme dette, og stimulere til økt satsning på området, må det tilføres midler til arbeidet.

NOU Hjertespråket og høringsnotatet er ambisiøst, og krever at det stilles ressurser til rådighet for både kommune, fylkeskommune og samiske institusjoner.. Staten og Sametinget må i fellesskap legge til rette slik at alle punkter i NOU Hjertespråket og Giellalokten oppfylles.

NOU 2016: 18 Hjertespråket og Giellalokten – to ulike mandat

Samisk språkutvalg leverte sin utredning NOU 2016: 18 Hjertespråket i oktober 2016. Språkutvalget foreslo lovendringer og tiltak på ulike departementers ansvarsområder. NOU 2016: 18 Hjertespråket behandla kun tiltak for de tre største samiske språkene i Norge, nemlig sør-, lule-, og nordsamisk språk.

Utdrag av mandatet til samisk språkutvalg: *«Utvalget skal redegjøre for gjeldende ordninger, tiltak og regelverk knyttet til de samiske språkene, og vurdere hvordan disse tilpasses dagens organisering av offentlig sektor og sikre funksjonelle og likeverdige offentlige tjenester på samisk. Utvalget skal særskilt vurdere løsninger som bidrar til forenkling, herunder hvordan teknologiske løsninger kan styrke og forenkle bruken av de samiske språkene. (...) Utvalget skal vurdere fleksible løsninger som tar høyde for at situasjonen for samiske språk varierer, og at kommunene har ulike utfordringer og behov. (...) skape større og mer robuste kommuner. (...) skal vurdere og komme med forslag til hvordan kommuner og andre offentlige tjenesteytere kan sikres personale med kompetanse i samiske språk. Utvalget skal i den sammenhengen legge vekt på ordninger og tiltak som bidrar til at flere lærer seg og bruker de samiske språkene, og hvor dagens institusjoner og infrastruktur utnyttes bedre for å sikre og utvikle sør-, lule-, og nordsamisk språk.»¹*

Det er verd å merkes seg at i den grad, begrepet «de samiske språk» og «samisk språk» benyttes, mener ikke NOU 2016: 18 Hjertespråket alle de seks språkene som er normert i Norge i dag, men de tre største samiske språkene som er sør-, lule-, og nordsamisk.

Da Sametingets plenum behandla NOU 2016: 18 ble det vedtatt ei tilleggsbemerkning i saksframlegget at de tre minste samiske språkene skolte, -pite, - og umesamisk, også skulle utredes. Dette er bakgrunnen for at Sametinget gjennom Giellalokten vedtok å lage ei egen utredning om pitesamisk i Norge. Pitesamisk språkrapport ble ferdigstilt årsskiftet 2020/2021.

Mandatet er beskrevet på følgende måte: *«(...) vil gå gjennom ulike sider ved den pitesamiske språksituasjonen i dag. På grunnlag av denne gjennomgangen vil utgreiinga presentere nokre forslag til tiltak som skal medverke til å styrke pitesamisk språk, særleg med tanke på å auke talet på talarar av språket. Språkpolitiske tiltak for pitesamisk representerer noko prinsipielt nytt frå Sametinget si side, sidan det her er tale om eit språk som i dag ikkje lenger har talarar som er fødte og oppvaksne med språket på norsk side av grensa. Utgreiinga drøftar difor ein del grunnleggande spørsmål om språk og dialekt, eigne samiske område og samiske «delidentitetar», vesentleg for å synleggjera kva som her bør avgjerast på politisk nivå.»²*

NOU 2016: 18 Hjertespråket og Giellalokten redegjøre for gjeldende ordninger, tiltak og regelverk knyttet til de seks normerte samiske språkene i Norge. Samlet bør dette danne et grunnlag/fundament for den nye sameloven.

¹ NOU 2016: 18 Hjertespråket. Side 13.

² Sitat pitesamisk språkrapport. Side 8.

Likhet og likeverd som prinsipp

Duoddara Rafe har gjennom tidene arbeidet hardt for at alle deler av det samiske samfunnet skal bli sett, synliggjort og respektert. For oss er likhet og likeverd innafor det samiske samfunnet et prinsipp og ei rettesnor for vårt arbeid.

Derfor vil vi påpeke at i høringsnotatet som foreligger er det ikke gitt handlingsrom for ordet revitalisering.

Som prinsipp krever vi at pitesamisk språk aksepteres og verdsettes på lik linje med de øvrige minoritetsspråk for samer og blir nedfelt i det norske lovverket – der det er mulig. Tiltak for pitesamisk språk kan fokuseres rundt begrepene synlighet, planmessighet, forskning og utdanning. Giellalokten og NOU 2016: 18 bør ses i sammenheng når den nye sameloven skal ferdigstilles. Giellalokten foreslår bedre rettsvern for pitesamisk språk, avfeier den nye sameloven dette.

Ni overordna kommentarer

Duoddara Rafe støtter arbeidet med omlegging av samelovens språkregler. Vi mener det er spesielt viktig at følgende punkter følges opp i prosessen:

- 1) Omleggingen må også ivareta utvikling av de små samiske språkene pite-, ume-, sør-, og lulesamisk.
- 2) Giellalokten og NOU 2016: 18 bør ses i sammenheng. Gjennom den nye sameloven bør pite-, - ume-, - og skoltesamisk endelig oppnå likhet og likeverd i forhold til norsk språk, og også oppimot de tre største samiske språkene – der det er mulig.
- 3) Differensiere regelverket slik at det blir enklere for kommuner å innlemmes i forvaltningsområdet, som vist i forslaget i høringsnotatet, samt også gi pite-, - ume-, - og skoltesamisk muligheter til egne forvaltningsområder.
- 4) Gjøre det attraktivt for byene i Nordland å søke om å bli med i forvaltningsområdet.
- 5) Det må gjennomføres kompetansehevingstiltak innenfor alle normerte samisk språk, samisk kultur og samisk samfunnsliv.
- 6) Styrking av rekrutteringen av språkbrukere i alle samfunnsfunksjoner.
- 7) Barn og unge og personer med omsorgsbehov prioriteres.
- 8) Nødvendige økonomiske rammer stilt til disposisjon til dette arbeidet.
- 9) Omleggingen bør føre til at Nord universitetet blir tildelt et nasjonalt ansvar pite- og umesamisk språk og kultur. Gjerne med søkelys på forskning.

For Duoddara Rafe
Stig Morten Kristensen

Bodø 29.10.2021